

Tábla képe

A lapozható tábla feleléskor

	$(+6) + (+2) = 6 + 2 = 8$	
	$(+10) + (-2) = 10 - 2 = 8$	
	$(-10) + (+2) = -10 + 2 = -8$	
	$(-6) + (-2) = -6 - 2 = -8$	

A tábla a kivonás tanításakor

	$(+8) - (-2) = (+8) = (+8) + (+2) \quad (+6) + (+2) = 6 + 2 = 8$	
	$(+8) - (+2) = (+10) = (+8) + (+2) \quad (+10) + (-2) = 10 - 2 = 8$	
	$(-8) - (-2) = (-10) = (-8) + (-2) \quad (-10) + (+2) = -10 + 2 = -8$	
	$(-8) - (+2) = (-6) = (-8) + (+2) \quad (-6) + (-2) = -6 - 2 = -8$	

SZABÓ LAJOS

Makó

A helytörténet felhasználása a történelem tanításában

A szocialista nevelés nélkülözhetetlen része a szocialista hazafiságra és internacionalizmusra nevelés. A nevelés ezen területének megvalósításában a történelem tanításának kiemelkedő szerepe van. A történelem tanítása alkalmával ismerik meg tanulóink „... népünk anyagi és kulturális javakat termelő munkáját, a haladásért vívott harcának főbb eseményeit, azok okait, következményeit”. [1]

A hazaszeretet kialakításának egyik fontos része a szülőföld, a lakóhely múltjának megismerése, „felderítése” a tanulók által. Jelentős szerepet kapnak a helytörténeti séták, kirándulások. Ezek nagy mértékben növelhetik a tanítási óráink hatékonyságát.

Makónak sajnos kevés helytörténeti emléke maradt, ez azonban nem mentesíthet egyetlen történelemtanárt sem a város múltjának bemutatásától. Egyik alapvető követelmény, hogy a *tananyaghoz kapcsolódjanak* a helytörténeti séták. Egy kicsit távolabb is tekinthetünk, és Csongrád megye, Szeged jelesebb műemlékei, múzeumi gyűjteményeinek megtekintése is segíti munkánkat.

Helytörténeti kirándulásokra fordítható órák száma: [2]

V. osztály kb. 3 óra;

VI. osztály kb. 3 óra;

VII. osztály kb. 2 óra;

VIII. osztály kb. 2 óra.

A tanulmányi sétákat, helytörténeti kirándulásokat jól elő kell készíteni. Egyrészt előre meg kell szervezni a kirándulás céljának megközelítését, amely egy nagyobb létszámú osztállyal nem csekélység, másrészt a helytörténeti látóivalókra több alkalommal is utalni kell az órákon. Része lehet a kirándulásra való készülésnek egy-egy tanulónak adott kutatási, gyűjtési feladat, amelyről időről időre beszámol az osztály előtt. A helytörténeti kutatások eredményeiről sok hírt adnak az újságok, napilapok, folyóiratok is. Ezek cikkeit is összegyűjthetjük tanulóinkkal. Így válik teljessé a kirándulásra, helytörténeti sétára való készülésünk.

Az V. osztály történelmi követelményeibez kapcsolható helytörténeti séták

A tanév elején a történelem forrásai, írott, íratlan emlékek bemutatásának kiváló helyei a *Levéltár*, a *József Attila Múzeum*, valamint az *Esperit Irodalmi Emlékház* megtekintése. A sétának természetesen nem lehet célja az irodalmi és helytörténeti emlékekben való elmélyedés – ezt a tanulók életkora nem is tenné lehetővé –, de érzékeltetni tudjuk a történelmi múlt emlékeinek megbecsülését, hiszen ezek az emlékek a múltról szóló ismereteink forrásai. Segíthetnek annak a szemléletnek kialakításában, hogy a múlt emlékeit őrző tárgyakat, dokumentumokat át kell adni a múzeumnak, régészeti lelet előkerülése esetén nem szabad még annak környékét sem bántani. Ezt azonnal jelenteni kell a város múzeológusainak. A sétához két tanítási óra elegendő.

Jelentősebb régészeti anyag Szegeden a Móra Ferenc Múzeumban van. A „Hunok, avarok, magyarok” címmel készített kiállítási anyag a magyar őstörténettel és a honfoglalással foglalkozó témakörhöz kapcsolható. A kiállítás megtekintése előtt adjunk feladatot, megfigyelési szempontot tanulóinknak. Ezzel kapcsolatos tapasztalatokat kérjük számon a kirándulás értékelésekor.

Más tantárggyal, tantárgyakkal, nevelőkkel kooperálva tegyük egész napossá a kirándulást, és autóbusszal utazva tekintsük meg az Ó-Pusztaszeri Nemzeti Emlékparkot. Idézzük tanulóink számára Anonymust: „Azon a helyen a vezér és nemesei elrendezték az országnak minden szokástörvényét...” [3] Vagyis megtartották az első országgyűlést a honfoglalás után. A kolostor romjai, az emlékmű és a felállításra kerülő Feszty-körkép sok látóivalót ad tanulóinknak.

A 6. osztály anyagához kapcsolható helytörténeti emlékek

I. István államszervező munkája és harcainak eredményeként kapta Csanád vezér hűbérként a Maros-vidék hatalmas területeit. A korszak szinte egyedülálló tárgyi emléke minden valószínűség szerint a XI. sz. közepén Kiszomboron épült hatkarélyos körtemplom. [4] A román elemek alkalmazásával készült, majd később gótikus stílusba átépített műemlék nagyszerű tanúja a magyar középkor viharos századainak. Restaurálása és az 1744-ben hozzáépített jelenlegi templomtól való leválasztása, folyamatban van.

A Makóhoz közel, 5 km-re levő műemlék kellemes kerékpártúrás kirándulás lehet.

Tárgyi emlékek hiányában Makó nevének kialakulásáról is beszélhetünk a tanítási órákon. A Makót megelőző település Velnök volt. Ez a korábbi település lett

a Csanád nemzetségből származó Makó báné. Így előbb Makófalvának (1299), majd Makónak (1516) nevezték városunkat. [5] Erre az időre már mezőváros nagyságúvá fejlődött.

Dózsa parasztháborújának tanításakor egészítsük ki a tanulók ismereteit az 1514. május 25-i apátfalvi csata történetével. [6]

Egy egész napos szegedi kirándulás alkalmával tekintsék meg a XI. századból való Dömötör tornyot és a szegedi vár romjait. A szegedi várban kötött békét a törökverő Hunyadi János a törökkel. Innen indult Nándorfehérvár megvédésére 1456-ban, és hívó szavára leúszhattak a rác naszádosok is a Tiszán. [7] Érdemes megtekinteni az alsóvárosi Mátyás templomot, amely eredetileg román stílusú volt, majd átépítése után az Alföld egyik legszebb gótikus temploma. Környékén levő templomkertben temették el Dózsa György fejét.

A török hódítások nem kímélték a városunkat 1552, 1596, 1686 nagy pusztulásának éveit. Legsúlyosabb az utolsó volt, amelynek „eredményeként” közel 30 évig lakatlan területként említik a korabeli térképek Makót. [8]

A 7. osztályos tananyaghoz kapcsolódó helytörténeti emlékek

Makó csak a Rákóczi szabadságharc után települt újjá. Ezt követő időkből származnak városunk műemlék épületei. A város újratelepülését nyomon követhetjük, ha tanulóinkkal sorra járjuk az egyházi jellegű műemlékeket.

1734-ben épül az első kőtemplom, a kálvária kápolna. Ez városunk legöregebb épülete. A város újratelepülése felekezetenként történt. Ezt hirdetik az akkoriban épült templomok; a belvárosi katolikus (1765–1772), a belvárosi református (1778–1788) – a vidéki barokk legszebb emléke – és a görögkatolikus templom (1777–1779). Az ezerhatszázas legrégebb városrész volt a katolikusoké, a reformátusoké és a betelepített kisoroszoké, majd a zsidóké. Az egyházi jellegű műemlékek közül kiemelkedő az egykori püspöki rezidencia, amely 1826-ban épült klasszicista stílusban. Makó ugyanis 1718-tól a csanádi püspökség birtoka lett. A városnak 130 évig kellett harcolni a püspökséggel az úrbéri szolgáltatások csökkentéséért. Végül is a polgári forradalom és szabadságharc hozta meg az „igazi” városi rangot Makónak. [9]

A hajdani városközpont a mai Gözmalom utcában volt, csak az ezernyolcszázados években épült fel előbb a Csanád vármegye nemeseinek, földesurainak hatalmát, erejét méltón kifejező vármegyeháza 1836-ban, a mai városi tanács. A környék egyik legszebb klasszicizáló műemléke, amelyre végül is csak „Felszállott a páva”. A képes történelmi atlasz reformkori emlékeinek sorában méltán kapott helyet ez az épület. A városra jellemző, ívelten tagolt tér, másik kiemelkedő műemléke az 1859-ben romantikus stílusban épült városháza, ma az úttörőház és hivatalok otthona.

Kerékpárral néhány óra alatt ezek a történelmi épületek megtekinthetők.

Egy másik kirándulás, helytörténeti séta célja lehet a gyér számú, szabadságharcához és a polgári forradalom vezéréhez, Kossuth Lajoshoz kapcsolódó emlékek megtekintése. Dobsa Lajos nemzetőr kapitány és Kossuth Lajos makói tartózkodását hirdető emléktáblák a főtéren találhatóak. Kossuth szobrunkat 1905-ben állította a város. Juhász Gyula verse szerint:

„Alföld porában, kisváros sarában,
A napban és a hóban nyugton áll”

immár második helyén, a városi tanács előtt.

Makó felgyorsult fejlődésével szemléletesen bemutatathatjuk a kiegyezés utáni időszakban bekövetkező tökéletes átalakulást. A múlt század negyvenes, ötvenes éveiben „rendszabályozzák” meg az addig kanyargós Marost. Épülnek fel a töltések, amelyeket még az 1970-es várost veszélyeztető árhullám után is kénytelenek magasítani.

A várost rombadöntő utolsó árvíz 1821-ben volt. 1877–78-ban épül az első vasutat is elbíró fahíd. 1925-ben épült a vashíd, majd 1975-ben új közúti híd épült. [10]

Az első vonat az eredeti fahídon 1883. január 6-án gördült át. Ekkor érte el Makót a vasút kiépítése. Ezzel meggyorsult a XVIII. sz. végétől mind nagyobb területen termelt hagyma és zöldség szállítása. Főleg ennek termelése révén ismerik meg Makót, még külföldön is. Sajátosan alakul a város népessége, amely éppen a hagyományteremtés miatt, kisparaszti marad zömében. [11]

A 8. osztály anyagához kapcsolódó helytörténeti emlékek

A legtöbb helytörténeti emlékhely Makó legújabbkori történetéből való. Az emlékhelyek felkeresése előtt adjunk önálló feladatokat egy-egy helyszín „felderítésére”, emléktáblák által megjelölt történeti esemény megismerésére. Az első sétánkat célszerű az első szocialista forradalom, a Tanácsköztársaság témaköréhez kötni. Miután az országos eseményekhez kötötten, egy-egy tanuló ismerteti önálló gyűjtésének eredményeit, a témazárást megelőzően járjuk sorba a helytörténeti emlékhelyeket. Időrendben a következőket tekintjük meg: az Espersit-ház első szobája (a Köztársaság Párt makói tagjai) az „öszirózsás” forradalom előkészítőinek makói harcosait mutatja be.

A volt püspöki palota falán (Mező Imre Kollégium) tábla hirdeti a KMP makói csoportja megalakulását. Az osztályharc kiéléződésére utal a Bartók Béla Ének-Zenei Ált. Iskola falán, az 1919. január 30-i csendőrsortűz áldozatainak emléktáblája. A Korona Szálló falán a Tanácsköztársaság makói vöröskatonáinak állít emléket a Sajtós-különítmény emléktáblája. Majd a Tanácsköztársaság elleni támadásra és végül a kiűritésre utal a Vásárhelyi Kálmán emléktábla az úttörőház falán.

Szép kirándulást szervezhetünk az egyik úttörőfoglalkozás keretében a Vetyehátra, a tápéi füzesekben, ahol emléktábla hirdeti, hogy a „védett” fa árnyékában sokszor találkoztak az illegális kommunista párt makói és Szeged környéki tagjai.

A felszabadulás hősi napjait is több emléktábla és tárgyi emlék hirdeti. Az ország felszabadulásának témaköri leírásához tartozik; Könyves-Kolonics József: a polgári városparancsnok, a szovjet katonai parancsnokság (Szabadság tér 2.) emléktábláinak és a Szovjet hősi emlékmű, valamint a város felszabadításában elesett hősök sírjainak megtekintése az orosz temetőben.

A szocialista építőmunka eredményeinek – víztorony, új városrészek, új üzemek, termelőszövetkezetek, gázvezeték kiépítése, új utak, vasútvonal bővítése, új iskolák, óvodák stb. – gyerekek által történő összegyűjtése, majd történelemórai értékelése teszi teljessé tanításunkat. Így kapcsolódik össze a múlt és jelen. Kezünk munkája, életünk egy-egy darabja ölt benne testet.

A helytörténeti kirándulások, séták alapos előkészítése, jó megszervezése nagy segítséget nyújt a történelemórák hatékonyságának fokozásában.

FELHASZNÁLT SZAKIRODALOM

[1] Ált. iskolai nevelés oktatásterve. 22 oldal (OPI 1978).

[2] Ált. iskolai nevelés oktatásterve.

[3] Anonymus Gesta Hungarorum. (Helikon 1977, 113 oldal.)

[4] Dávid Katalin: Az Árpád-kori Csanád vármegye művészeti topográfiája. Művészettörténeti füzetek. 1974. évi 7. sz. Akadémiai Kiadó.

[5] Inczeff Géza: Földrajzi nevek névtudományi vizsgálata. (Akadémiai Kiadó Bp. 1970.)

[6] Hegedüs Géza: Így élt Dózsa Gy. Móra Kiadó 1972.

[7] Képek Csongrád megye történetéből. A Csongrád megyei Tanács műv. oszt. kiadványa 1972.

[8] Makói múzeum füzetei 14. sz. (Tóth Ferenc: Makó településtörténeti vázlata.)

[9] Képek Csongrád megye történetéből.

[10] Tóth Ferenc: A makói rév és híd. A makói múzeum füzetei 19. sz.

[11] Makó az első felszabadult magyar város. (Makó városi Tanács kiadása.)